

Univerzita Karlova Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

Oponentní posudek diplomové práce

Rodina a její zobrazení v minulosti a současnosti

Bc. Barbora Hájková

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.

Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy,

Autorka bakalářské v úvodu konstatuje, že rodina je centrem zájmu v současné společnosti, která se k ní staví společensky, politicky i filozoficky rozličným způsobem, zvláště v nynější společenské i mezilidské situaci. Odedávna patří k cenným tématům umění. Její zobrazení má dlouhou historii a nekončící inspirační sílu. Teoretická část diplomové práce se věnuje tématu rodiny, jejího postavení ze sociologického a historického hlediska a také jejího zobrazování napříč uměním minulosti a současnosti. Podrobněji jsou zde uvedeni konkrétní umělci minulosti, kteří s tématem rodiny pracovali, inspirovali se či zobrazovali svou vlastní rodinu. Součástí je také moderní a současné umění, jejich rozdílný přístup a uchopení tématu rodiny. S tématem rodiny se neodmyslitelně pojí i její samotná definice a její základní funkce. Odedávna patří k cenným tématům umění. Její zobrazení má dlouhou historii a nekončící inspirační sílu. Teoretická část diplomové práce se věnuje tématu rodiny, jejího postavení ze sociologického a historického hlediska a také jejího zobrazování napříč uměním minulosti a současnosti. Proměnou zobrazování rodiny od umění novověku po současnost je věnována další kapitola. Od klasického zobrazování formou rodinných portrétů na zakázku po autobiografickou práci současných umělců, kteří čím dál více čerpají inspiraci ze své vlastní zkušenosti a rodiny. Podrobněji jsou zde uvedeni konkrétní umělci minulosti, kteří s tématem rodiny pracovali, inspirovali se či zobrazovali svou vlastní rodinu. Součástí je také moderní a současné umění, jejich rozdílný přístup a uchopení tématu rodiny.

Podle výkladu autorky se rodina v historii jeví jako dynamicky se vyvíjející sociální instituce, je základním pilířem společnosti, a právě společností je také zpětně ovlivňována a formována. Její formy nalézáme v každé společnosti, kde si ji každá kultura přizpůsobuje svým hodnotám, potřebám a tradicím. Rodinu vytvářely všechny známé typy společností, je jejich nejmenší jednotkou. Neexistuje žádný typ společnosti, který by se neopíral o rodinu jako svou základní část. Od pravěku přes starověké Řecko a Řím, přes Slovany a středověk, kde hrálo křesťanství v pojetí rodiny klíčovou roli, přes 17. století a 18. století, kde se již zřetelněji vymezuje pojem nukleární rodiny a kde manželství opouští formu svátosti a rodina pomalu ztrácí svůj význam a sílu, kde se zvyšuje autonomie v rámci rodiny a do popředí se dostává sociální hodnota jedince, se vše dokládá ve výtvarném umění. Pracuje se s díly – doklady jednotlivých umělců, např. Jana van Eyck, Velázquez, Van Dyck, Goyi, umělce 19. století: Courbete, Maneta, impresionisty, postimpresionisty až po moderní umělce, kde se postupně pohled na rodinu radikálně mění a od konce 20. století nastupují obrazy změněné rodiny. Ve 21. století se nadále zobrazení rodiny proměňuje a u postmoderních umělců se postavení rodiny přetváří v jinou problematiku a v relativizaci hodnoty rodiny a jejího zobrazení. Ve 20. století se u nás projevil vládnoucí komunistický režim nejen ve vývoji rodiny, ale také v umění zejména v šedesátých a

sedmdesátých letech. Námět rodiny bylo v oficiálním umění po normalizaci hojně téma, které umělci zpracovávali.

Jako jedno z mála témat bylo apolitické a stalo se většinou zpracovaným bez spojení s oficiálním režimem. Umělci jako Jiří Kryštůfek, Bohumil Teplý, Vladimír Navrátil a mnoho dalších se pokusili vnést toto apolitické téma do oficiální umělecké sféry a vyhnout se tak pokřivené umělecké angažovanosti. Tato scéna je dnešním umělcům cizí a evropské umění se tak zabývá důležitějšími úkoly, i když opět, ale jinak sociologicky pojatými. U nás je rodina velmi širokým tématem, rozdílnou práci s ním bychom mohli najít v různých podobách ve tvorbě Jiřího Anderleho, Jiřího Davida, Romana Týce, Petra Nikla a mnoha dalších umělců, kteří se dotýkají ve své tvorbě více či méně tématu rodiny. Výtvarnice Sylva Francová například ve své tvorbě pracuje se svými rodinnými příslušníky. Autorka fotografuje to, co její blízké a má pro ni vnitřní význam. Nejde jen o objektivní dokument, ale zprostředkování každodenních chvil a emocí, které mnohdy nikdo nevnímá.

Didaktická část se zabývá tím, jak toto téma citlivě přiblížit dnešnímu dětskému publiku a jak je začlenit do hodin výtvarné výchovy. Téma rodiny je velmi frekventovaně začleňováno do hodin výtvarné výchovy. Malé děti nejčastěji čerpají inspiraci pro svou tvorbu právě v rodině a jejím prostředí. V mnohých výtvarných příručkách naleznou pedagogové rozdílné náměty pro práci s tématem rodiny, většina je však ve velké míře cílena na žáky předškolního věku či prvního stupně. Začleněním tohoto tématu do hodin výtvarné výchovy na druhém stupni nám umožňuje upozornit nenásilnou cestou na význam rodiny, její historii, na mezigenerační vztahy. V didaktické části autorka předkládá tři didaktické transformace rozvíjející námět rodiny. Při vymýšlení jednotlivých transformací se snažila pojmout téma z jiného konce a přistupovat k němu citlivě. Návrh vyučovací hodiny: Výtvarný úkol: Vytvoření abstraktního objektu na základě svých charakterových vlastností a rysů. Zadání: Diskuse na téma rodina a dědičnost. Studenti si poznamenají své vlastnosti či fyzické rysy. Následně si zvolí jeden druh materiálů (pletivo a drát x karton a papír x látku a bavlnky (nitě)), z tohoto materiálu vytvoří abstraktní objekt vlastního já zpodobňující jejich vlastnosti a rysy. Probíhá pak závěrečná reflexe tvorby. Atd.

V praktické části autorka pracuje s tématem rodiny: vznikne podle ní album – soubor prací, které jsou úzce spojeny s autorčinou vlastní rodinou. Je to Soubor kreseb, fotografií a koláží, doplněné příhodami či výroky, který hodnotím jako velmi cenný.

V závěru autorka uvádí, že diplomová práce měla za cíl zmapovat proměny zobrazování rodiny v minulosti a současnosti. Uchopení tématu rodiny považuje za velmi osobní téma a jeho uchopení chce považovat za citlivé. Považuje ho zároveň za aktuální. Při psaní práce si uvědomila, jak je pro ni její rodina důležitá a nepostradatelná. Do jak velké míry ovlivňuje její život, práci i tvorbu.

Diplomová práce je zpracována s velkou mírou odborného i osobního zaujetí, je logicky členěná, napsána čtivě, odborně informovaně, jazykově a gramaticky zasvěceně a přináší pocit důležitosti vybraného tématu. Plně je doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení jako výborné s doporučením přihlásit diplomovou práci do studentské soutěže Agon.

V Praze 4. 1. 2024

Prof. PhDr. Ladislav Daniel, Ph.D.
oponent diplomové práce